

יוסף טונקעל (דער טונקעלער)

נחת פון קינדער

(א מאָנאָלאָג, געשריבן אין 1905 טן יאָר)

אַקעגן דעם, וואָס איר זאָגט: היינטיקע קינדער. קינדער האָב איך, ווי איר זעט מיך אַ יידן, דווקא ווילע, גאַנץ גוטע קעפלעך, שיינע, נאָר קיין נחת פֿון זיי האָבן איז מיר, אַ פנים, נישט באַשערט. עפעס האָב איך פֿון זיי אַ פֿאַרשטערטן לעבן! און פֿרעגט: פֿאַר וואָס? פֿאַר ווען?

ווער וואָלט זיך דאָס אַ מאָל גאָר געקענט פֿאַרשטעלן וואָס פֿאַר אַ צרות היינטיקע עלטערן וועלן דאָס אַ ביסל אויסשטיין פֿון קינדער; דאָס הייסט צרות פֿון קינדער איז אַ מאָל אויך געווען גענוג; צער-גדול-בנים האָבן עלטערן אויך גענוג געהאַט, אָבער צי פֿון אַזעלכע נאַרישקייטן, צי פֿון אַזעלכע משוגעתן האָט מען געליטן?

דאָכט זיך, וואָס? קיין גראַבע יונגען זיינען מיינע קינדער ניט, קיין עזות-פנימער אויך ניט; דווקא איידעלע, מיט גוטע כאַראַקטאַרן; און זאָגן, גרויסן אומפֿבוד חס-ושלום, האָב איך פֿון זיי אויך ניט. נאָר וועמען אַ שטייגער, וואָלט דאָס אַרן, אַז אָט די אייגענע קינדער טאַקע וואָלטן געווען שטיקלעך מענטשן, מיט אַ שם, מיט אַ נאָמען, מיט... מיט... מיט אַ שטאַט?! טאַקע געבילדעט און טאַקע אַ קענער און דערצו נאָך אַ מענטש! איז דאָך דאָס ערשטע אַ קרן! ווי שיינ און פֿיין דאָס וואָלט געווען... איך רייך שוין ניט פֿון פֿרומקייט; ווער זוכט היינט, ברוך-השם, פֿרומקייט? נור זייט – האָב אייך אַ קאַדיק! – מענטשן מיט לייטן גלייך! פֿירט כאַטש אַ שטיקל שטאַט – אַזוי וויל און אַזוי גוט וואָלט אייך געווען, און מיר אויך! ניין, באַדאַרף דיר גאָר אויפֿשטיין אַ נייער דור, מיט קענטשאַפֿט, מיט ביכלעך, מיט חבֿרות, מיט סאַבראַניעס, מיט די

אַלע אומגעלומפערטע נעמען, און דער שוואַרצער יאָר ווייסט זיי
דאָרטן וואָס נאָך. און עס וואַקסט אויס אַ דור פֿון משוגעים, מיט
קרומע קעפּ מיט צעדרייטע מוחות און מיינע קינדער אויך
בתוכם!...

אַכט קינדער האָב איך, זאָלן געזונט זיין – פֿינף זין און דריי
טעכטער, און אַלע האַלטן אין איין בילדן זיך; אַלע האָווען אויף
וואָס די וועלט שטייט; טאָג ווי נאַכט זענען אַלע פֿאַרנומען,
צעטראָגן; אַלע זענען איינגעשריבן אין חבֿרות, און יעדער האָט
זיך זיין נאָמען. איר קענט ביי מיר געפֿינען פֿון אַלערליי סאָרטן,
דהיינו: אַ טאָכטער אַ צאַנדאָקטאָרקע, אַ זון אַ צער-בעלי-
חיימניק, היינט אַ דאַנטיסט, אַ ציציליסט, אַ ציוניסט און אַ
גימנאַזיסט און אַנאַרכיסט אונ... אונ... ביי מיר גייט אַוועק צוויי
געבעק ברויט אַ וואָך!

איך זאָג אייך, אַז איך לעב פֿון זיי ניט, ממש איך לעב ניט! אַ
נאַרישקייט גאָר! שלאָפֿן אַפֿילו לאַזט מען מיך אויך ניט. איך
געדענק שוין ניט די צייט, וואָס איך זאָל אַפֿשלאָפֿן אַ נאַכט ווי
געהעריק איז. נאַכט אין נאַכט רק מען קלאַפט, קלאַפֿ-קלאַפֿ דאָ
דער, דאָ יענער – מיט אַן אויג ניט צוצומאַכן.

אַקאַרשט דו לייגסט זיך ווערסט אַנטדרעמלט – אַהאַ, מען
קלאַפט. ווער איז? מיינ טאָכטער זאָל געזונט זיין; אַ מאַדע
געמאַכט זיך – אומשלעפֿן זיך ביז האַלבע נאַכט דערנאָך קלאַפֿן.
מיינ אַלטע ווי איר זעט, איז גאָר קיין גבֿרת ניט נאָר אַ שוואַכע
ייִדענע – קריכט זי שוין נעבעך, אַ באַרוועסע עפֿענען דער
טאָכטערל די טיר און פֿאַרהוסט זיך אויף דריי זייגערנע שעה. מיינ
טאָכטער קומט אַריין און בלאַזט זיך נאָך, זי איז נאָך ברוגז, באַשר
די וועטשערע איז איר קאַלט.

אין אַ וויילע אַרום – מען קלאַפט ווייטער. איך האָב שוין פשוט
רחמנות אויף מיינ אַלטער און קריך אליין עפֿענען די טיר. ווער
איז? מיינ עלטערער זון איז געקומען, שדים ווייסן פֿון וואַנען, פֿון
אַ סאָבראַניע מסתמא ערגעץ.

איך קריך צוריק אין בעט; קוים דערוואַרעמט זיך אַ ביסל אונטערן
קאַלדרע – אַהאַ מען קלאַפט ווייטער: מיינ צער-בעלי-חיימניק
גייט. און דו, טאַטע, קריך, עפֿענען זיי יעדער רגע. און אַזוי
צערודערן זיי מיר דעם גאַנצן שלאָף. איך שלאָף שוין ניט ביז טאָג.

און אַ גאַנצן טאָג בין איך ווי אַ דערשלאָגענער: אַ קלייניקייט, אַ מענטש דערשלאָפֿט ניט!

מיינט איר, שוין דאָס גאָר? נאָך ניט גענוג. באַדאַרף איך זיין תמיד אין איין שרעק, אין איין פחד. זינט עס איז ביי מיר, ניט היינט געדאַכט, געווען דער אַביסק, לעב איך ניט. שטענדיק איז מיר דאָס האַרץ וווּ אונטערן אייז. אַ ווערטעלע צו זאָגן: אין מיטן נאַכט גייען דיר אָן אַ פֿולע שטוב מיט זשאַנדאַרן, מיט סאַלדאַטן, מיט פּאַליציי און מען קערט איבער די שטוב כּפֿתור-ופֿרח, מיטן קאַפּ אַראָפּ, מיט די פֿיס אַרויף! איך שטיי אין איין שרעק, עס קלאָפֿט מיר אַ צאָן אָן צאָן. איך ווייס? אפֿשר עמעצער עפעס אונטערגעוואָרפֿן? אַ גניבֿה? אַ בילבול? אַ קאַשע אויף אַ מעשֿה! איבערגערייעט האָט מען יעדער ווינקעלע, אויסגעזוכט, וווּ עס איז נאָר פֿאַראַן אַ פֿאַרבאַרגענער ערטעלע; די פּאַדלאָגע געריסן, די ווענט געדראָפעט, אַלע ספֿרים פֿון שטוב, אַלע קינדערשע ביכלעך, אַלץ איבערגעזען פֿון דער אַלטער כתובֿה ביז דער מזוזה – אַלץ איבערגעקוקט. שייך צו זאָגן, זינט איך לעב, זינט איך שטיי אויף מיינע פֿיס, האָב איך אַזאַ שרעק ניט געהאַט! די אַלטע מיינע איז שיער אין חלשות ניט געפֿאַלן; די קינדער אַלע – טויטע, אָן אַ טראָפֿן בלוט, ממש געשטאַרבענע מענטשן אַלע...

און וואָס האָט מען געזוכט? עפעס ביכלעך, ווייס איך זייער, עפעס זאַפֿרעשטשאַנע אַזוינע וואָס מען רעדט דאָרט על ד' ועל משיחו ועל ננתקה אין איינעם!

נו, פֿרעג איך אייך, באַדאַרף איך עס האָבן אויף דער עלטער אַזעלכע געשעפֿטן אויף זיך? דאַרף איך דאָס האָבן אַזעלכענע פעקלעך? דאַרף איך דאָס האָבן, אַז אין זינען זאָל מיר ליגן דער שוואַרצער יאָר, ווייס איך? אַז אַלע וויילע פֿון יעדן שאַרף ביי נאַכט זאָל מיר די דמים איינפֿאַלן? קאַרג האָב איך אָן דעם? קאַרג פעקלעך און קאַפּ-דרייעניש האָב איך אַחוץ דעם? דאַרף איך גאָר האָבן אויף זיך צרות וואָס מיינע אַבֿות-אַבֿותינו האָבן דערפֿון ניט געוויסט. און פֿרעג: פֿאַר וואָס? פֿאַר ווען? באַשר מיין טאַכטער מישט זיך אין אַלע נאַרישקייטן, באַשר מיין זון וויל מאַכן אַ טאָלק. נייע פּאַראַדקעס וויל ער איינפֿירן. עס געפֿעלט אים ניט – זאָגט ער – דער פּאַריאַדאַק! גוואַלד – שריי איך – בהמות זענט איר! וואָס טוט איר וואָס? ווער הייסט אייך מישן אין פֿרעמדע עסקים און שטעלן דאָס לעבן אין קאַן? ווער הייסט אייך קריכן, וווּ מען דאַרף ניט, אין סכּנת-נפֿשות?! וואָס דרייט איר אַ מוח?

איר לעבט אליין ניט און לאַזט דעם אַנדערן ניט לעבן. איר רוט
אליין ניט און לאַזט דעם אַנדערן ניט רוען! מילא! טענה איך –
דאָס, וואָס איר זאָגט אַז בייַ טאָג דאָרף מען שלאָפֿן און בייַ נאַכט
דאָרף מען אַרומלויפֿן, האַווען משוגענערווייז – מהיכא-תיתי.
אַפֿשר זענט איר גערעכט, אַפֿשר איז הייַנט אַ נייע וועלט געוואָרן,
ניט ווי אַ מאָל פֿלעגט מען בייַ נאַכט שלאָפֿן און בייַ טאָג עפעס
טאָן... אָבער וואָס בין איך שולדיק? וואָס לאַזט איר מיר ניט
שלאָפֿן? וואָס לאַזט איר מיר ניט לעבן אויף דער וועלט? וואָס
מוטשעט איר מיך נאַכט אין נאַכט? קאָרג האָב איך אַ גאַנצן
טאָג האַרצווייטאָג און קאַפּ-דרייעניש ביז איך אַרבעט אויס די
הוצאה!? אַזאַ הוצאה! קריעה רייס איך פֿון אייערט וועגן! די
מאַמע – קוים וואָס זי לעבט, אַ שוואַכע, אַ קראַנקע און קומט די
נאַכט, לאַזט מען מיט אַן אויג ניט צומאַכן. רוצחים, גזלנים זענט
איר! איר טוט – זאָגט איר – פֿאַרן כלל טוט איר?! איר ווילט די
וועלט גליקלעך מאַכן? צער-בעלי-חיימניקעס זענט איר? אויף דער
קאָץ האָט איר רחמנות – און אויף דעם אַלטן טאַטן און אַ
קראַנקער מאַמע האָט איר קיין רחמנות ניט! אַ יושר איז דאָס?
אַט דאָס הייסט בייַ אייך „סאָוועשץ“? הייַנטיקער „זאָוועשץ“!
נור גיי שרייַ חי-וקים! טענה מיט זיי, רייד מיט זיי, אַז גערעכט
זענען זיי און דער משוגענער בלייב איך...

די עלטערע טאַכטער מיינע האָט אויסגעשטודירט
ציינדאָקטאָרקע. נו, מהיכא-תיתי, זייער פֿיין, אַ גאַנץ איידעלע
מלאַכה און אַ פֿיינע פרנסה. דאַכט זיך, אַז דאָס איז עפעס אַן ענין.
ווי זאָגט איר – מעשה-דאָקטאָר! געוויס קאַנט איר זיך פֿאַרשטעלן
וואָס איר שטודירן האָט מיר אַפּגעקאַסט: לערער, ביכער, פּאַפּיר;
זיבן רובל אַ חודש געצאָלט דעם דאַנטיסט דרייַ יאָר נאָך אַנאַנד,
דערנאָך די עקזאַמענס – דאָ דאָ, דאָ דאָרטן, דאָ שיק איך געלט
אין דער שטאַט דאָ שיק איך געלט אין יענער שטאַט. הייַנט די
דאָקומענטן מיט די אינסטרומענטן מיט געצייג אַלערליי. הכלל,
עס האָט מיר אַפּגעקאַסט גאַנץ גענוג. נור כ'מיין, וועלכער טאַטע
איז זיך ניט מִפֿקיר פֿון קינדערסוועגן אַבי ברענגען זיי צו אַ
שטיקעלע תכלית. אַ קשיא אויף אַ מעשה; אַפֿשר איז אַ סבֿרא, אַז
מיין טאַכטער זאָל טאַקע עפעס אָנהייבן פֿאַרדינען, אַנקלייבן אַ
ביסל נדון, אַ כלה ווערן, חתונה האָבן, און, פֿאַרשטייט איר מיך,
ברוך שפּטּרני, אַראָפּ אַ באָרג פֿון די פלייצעס.

הכלל, אויסגעשטודירט! געקומען צו פֿאַרן אַ גאַנצע דאָקטאָרקע
מיט אַ דיפּלאָם, מיט אַן אַטעסטאַט, מיט אַל דאָס גוטס. באַדאָרף

מען דאך עפענען, הייסט דאס א קאבינעט, מיט מאשינעס אַזעלכע, מיט א שטול עפעס אן אומגעלומפערטן, מיט א ביסל כלי-בית, מיט א טאַבליצע צום גאַס, ווי געהעריק איז. לאַז איך איר מסתמא אָפּ די בעסטע צוויי חדרים: די שאַלקע מיט דער קאַמער, און אַליין מיט דעם געזינדל פאַרשטעק איך זיך ערגעץ אין אַ ווינקל הינטערן „טשולאַנטשיק“, און איך זינדיק גאַרניט. ס'איז מיר גאַנץ גוט; אַבי דערלעבט פֿון אַ קינד אַ שטיקעלע נחת, אַ פאַרדינערין אַ טאַכטער! און אַליין כאַפּ איך צייטנווייז אַ קוק דורכן שפעלטל פֿון טשולאַנטשיק אין מיין טאַכטערס חדר אַריין, – וואָס טוט זיך דאַרטן? אַפֿשר ווייזט זיך אין אַ נאַווינע אַ גילדן לייזונג, אַפֿשר וועל איך דערזען אַ מטבע אין די אויגן. נור עפעס שטיל, גאַר אויסגעפֿרוירן דער מין פֿון חולים און פֿאַרטיק!

זעט איר, אַזוי געסט זענען מיר, ברוך-השם גאַר ניט זשעדנע, אַלע וויילע קומען מיר אָן חבֿרות פֿון יונג-לייטלעך, בחורים און מיידלעך פֿון אַלע סאַרטן: מיט ברילן און אָן ברילן, מיט לאַנגע האָר און קורצע האָר, מיט רויטע העמדלעך און בלויע העמדלעך, מיט קרומע בוזעמס און גלייכע בוזעמס און ביכלעך – לרובֿ! מען לייענט ביכלעך, מיט חילופֿט ביכלעך, מען בלעטערט ביכלעך, אַ שלל ביכלעך! היינט זינגט מען דיר לידער מיט אַלערליי „פיעסנעס“. מען קריגט זיך און מען רייסט זיך עס איז אַ גערודער און אַ הו-האַ, אַז הימל עפֿן זיך! דער שרייט: ווינאַקראַט! שרייט דער אַנדערער: ציוניסט! שרייט אַ דריטער: גראַף טאַלסטוי! אַ פֿערטער: שלאַבאַדאַ מיט קאַמף! קאַמף מיט שלאַבאַדאַ! און אַזוי כּסדר: גאַרקע. ניצשע. ציציניזם, ספענצערזם, איזם, פיזם – דער שוואַרצער יאָר ווייסט זיי דאַרטן, וואָס פֿאַר אַנגעדראַלענע, אַנגעשוואַלענע ווערטער אַזעלכע, וואָס איז גאַר קיין סבֿראַ ניט צו געדענקען.

און דער עולם האַלט אין איין קריגן זיך, ס'איז אַ גערודער אַ האַמפּעריי, פּונקט ווי מען וואַלט וועלן איינער דעם אַנדערן אַ יורד-לחיו זיין, אַדער מען וואַלט וועלן איינער ביים אַנדערן צונעמען די פרנסה. און וואָס ווילן זיי, וואָס קען מען זיך דאַרטן ניט צעטיילן – פֿרעגט מיך בחרם...

צום סוף, אַז מען האַרעוועט זיך גאַנץ גוט אָן, אַז אין די העלדזער ווערט טרוקן און די צינגער ווערן ווי קלעצער הייבט זיך ערשט אָן אַ סדרה: סאַמאָוואַר. מען שטעלט דעם סאַמאָוואַר (טיי און צוקער גייט דאָך ביי מיר פֿון שטוב ניט אַרויס) מיין טאַכטער, די

בעלת-צדקה טראַגט אַרויף דעם לאַבן ברויט, און כהרף-עין ווערט
פֿון אים אַן אַקרייען; דער אַקרייען ווערט אויך נעלם און דער
עולם אַרבעט ווי נאָך אַ תענית. טיי טרינקט מען דווקא זיסע. עס
פֿעלט אויס גלעזער איז אויך קיין גרויסע ספּנה ניט. טרינקט דער
פֿון גלאַז, און דער פֿון טעצל. אַן אַנדער מאָל טרינקען צוויי אין
איינ גלאַז: דער אַ זופ און דער אַ זופ; און אַז עס טרעפֿט שוין גאָר
אַ גרויסער דוחק אויף גלעזער, טרינקט מען פֿון דער בלעכענער
קוואַרט. דער אַפעטיט איז גרויס און מען קלייבט ניט איבער!

און איך קוק מיר אין שפעלטל פֿון טשולאַנטשיק אויף דעם גאַנצן
פעקל האַלאַדריגעס און טראַכט זיך מיר: רבּונו-של-עולם, אַ נייע
וועלט געוואָרן! אַ וועלט פֿון חכמה, אַ וועלט פֿון בילדונג, אַ וועלט
פֿון קענער, פֿון ביכלעך, סאַבראַניעס, עקזאַמענס אונ... אונ... ביי
מיר גייט אַוועק צוויי געבעק ברויט אַ וואָך!...

Copyright © 2007 Leonard Prager
All Rights Reserved